

Izvajalec: **LJUDSKA UNIVERZA JESENICE**

Projekt: Center vseživljenjskega učenja Gorenjska

Točka vseživljenjskega učenja:

**Dom Dr. Janka Benedika Radovljica
Šercerjeva ulica 35
4240 Radovljica**

Gradivo za literarno delavnico

OB KULTURNEM PRAZNIKU

Pripravila: Nada Trošt

Radovljica, 23 . februar 2011

TVŽU Dom dr. Janka Benedika Radovljica

OB KULTURNEM PRAZNIKU 2011

*Dežela kranjska nima lepš'ga kraja,
ko je z okolšč'no ta, podoba raja."*

(Prešeren, „Krst pri Savici“.)

Bled - prvi spomenik dr. Francetu Prešernu iz leta 1883

BLED IN KNJIŽEVNOST

Bled vstopi v slovensko slovstvo v času razsvetljenstva in sicer s svojim rojakom, v Zagoricah rojenim

- Blažem Kumerdejem (1738— 1805), ki je bil v Ljubljani ravnatelj normalke in zatem okrožni šolski komisar v Celju in Ljubljani. Dunajski vladi je predložil načrt o uvedbi slovenščine kot učnega jezika v osnovne šole na Kranjskem; za potrebe teh šol je priredil nemško-slovensko berilo Vadenje, doživelo je več izdaj.

V dobi romantike se z Bledom tesno povezuje ime in umetnost Vrbnjana dr. Franceta Prešerna (1800—1849).

- dr. France Prešeren (1800—1849) - v Krstu pri Savici (1836), ki ga je lokaliziral na Bled in v Bohinj ter posvetil zgodaj preminulemu prijatelju Matiji Čopu in nesrečni ljubezni do Julije Primčeve.

Med pisatelji, ki so opisovali Bled ali tam ustvarjali, so bili tudi nekateri tujci:

- Grof Anton Auersperg — pesnik Anastasius Grün (1806—1876), (Prešeren je bil na Dunaju njegov vzgojitelj) je v svojo pozno zbirko In der Veranda (1876)' uvrstil tudi razdelek Aus Krain.
- Ludvik Germonik (1823—1909) - Die Weiber von Veldes - Srčne – junaške Blejke
- Rudolf Baumbach (1840—1905), poleti 1874 in 1875 na Bledu, in sicer v hotelu Toplice ustvarja pesnitev Zlatorog.

Bledu so posvetil i svoje pesmi tudi:

- Fran Levstik (1831 do 1887) - pesem V Bledu
- Josip Stritar (1836—1924) - Popotnih pesmi: Bog sprimi, svetlo te jezero
- Janez Mencinger (1838—1912) je že kot šestošolec napisal pesem Kolikor glav, toliko misli.

Naši književniki moderne so se razen Ketteja pogosto mudili na Bledu; Murn je tu iskal zdravja, Cankar in Župančič nevesto, vsi pa umetniškega navdiha:

- Dragotin Kette (1876 do 1899) - romanca Na Blejskem otoku
- Josip Murn (1879—1901) - pesem Na Blejskem otoku

- **Vida Jerajeva (1875—1932)**, pesnica obdobja moderne, rojena Franica Vovk iz Zagorice, njen oče je bil Prešernov nečak.
- **Ivan Cankar (1876—1918)** se je 1907. leta zaljubil v 17-letno Mici Kessler - roman *Novo življenje*, slikar Miha Jost, drama *Lepa Vida*, roman *Milan in Milena*
- **Oton Zupančič (1878—1949)** – se poročil s Kessler Ani. Pesmi: *Na Bledu*, *Jezero*, *Tih, tih je kraj*, *Vihar*.
- **Kajetan Huber** - *Otok bleski, kinč nebeški*«, uglasbil Kamil Mašek,
- **Miroslav Vilhar** - »Po jezeru bliz' Triglava« — spesnil in uglasbil avtor
- **Andrej Praprotnik** - »Pozdravljam te, gorenjska stran«, uglasbil Gustav Ipavec
- **Anton Funtek (1862—1932)** - balada *Utopljeni zvon*

V času med obema vojnama sta z Bledom povezala svoje ustvarjanje tudi:

- **Rado Murnik (1870—1932)** povest *Na Bledu*
- **Janez Jalen (1891—1966)** - povest *Ograd*

V novejšem času, po zadnji svetovni vojni, je treba v zvezi z Bledom navesti štiri pisatelje:

- **Ivan Jan (1921)**, **Toneta Svetino (1925)** in **Peter Božič (1932)**, ki so bili na Bledu rojeni, ter **Ivan Ribič (1920—1982)**, ki je na Bledu dolgo časa živel in ustvarjal, sicer Ljubljančan.

BLED V ZNANIH PESMIH

POZDRAV

Pozdravljam te, gorenjska stran,
in tebe, Bled, široko znan!
snežnikov sivih množica,
prisrčno bod' pozdravljena!

Pozdravljen bod' ti, gospodar

Triglav kipeči, močni var!
planine rožno venčane,
bodite mi pozdravljene!

Otoka mila cerkvica,
nebes Kraljica in Gospa,
ljubezni polna, vsmiljena,
ponižno bod' pozdravljena!

In še enkrat, gorenjska stran,
in ti, o Bled, široko znan,
snežnikov sivih množica,
prisrčno bod' pozdravljena!

(Andrej Praprotnik)

PO JEZERU

Po jezeru bliz' Triglava
čolnič plava sem ter tje;
v čolnu glasno se prepeva,
da odmeva od gore.

Mile ptice po dolinah
in planinah se bude;
ker so čule pesem mojo,
vsaka svojo žvrgole.

Ribam srca vsem igrajo,
da skakljajo nad vodo,
še valovi šepetajo

in šumljajo med sabo:

Tukaj Slava vence vije,
srce bije nam gorko;
čujte, gore In bregovi,
da sinovi Slave smo!

(Miroslav Vilhar)

BLEJSKO JEZERO

Otok bleški,
kinč nebeški
kranjske zemlje ti!
ven'c iz raja
te obdaja,
vse se veseli.

Vali igrajo,
ribce imajo
dobrovoljni ples,
ladja giblje
se in ziblje
nas h Kraljic' nebes.

Z vrhnja srede
skale blede
stari grad je rob:
črez od grada
mutast strada
strmi Babji zob.

Kdor si tukaj,
le zaukaj!
tu brez vse skrbi!
Krajna mati
v svojem zlati
draga naj živi!

(Kajetan Huber) /Kamilo Mašek/

UTOPLJENI ZVON

Če iz valóv na Bledu zapoje zvon glasán,
tedaj se dvigne groza in ž njo vihar strašán;
veslár plašný obrne do kraja čoln'č svoj,
in križa se in moli in zre v vodovja boj.

V vodáh zrcali z vrha se svetli blejski grad,
gospa je v njem živela, cvetoča kot spomlad
oh! toda cvet na lici venél kot roži je,
ko ji srcé tožilo po mrtvem moži je;

Soproga zlobne roke so ji oropale,
jezéra hladne vode so ji pokópale,
pač rádot v srcu njenem zagrebel je spomin,
zagrebsti pa ni mogel solzâ in bolečin.

Obraz Device svete, nje svetli, mili žar
blažil jih je in lajšal, umiril pa nikdar,
pogled v skrivnóstno vodo in na nebá obok,

ta vzbujal je na novo v nje srcu tožni jok.

Na nje povelje mojster prekrasen zvon je vlil,
posode, lišp od zlata je v njega stópil bil,
oh, kot nebeško petje tako je peval zvon —
v spomin naj bi z otoka možú odmeval on.

In ladjo so prepregli z ovoji črnimi
in vanjo položili so zvon srebrni mi;
glej, tajno vode sinje pod njim šepèčejo —
in v žarih se nebeških svetló bleskéčejo.

Pa ko prispó veslarji na sredo sinjih vod,
tedaj se dvigne groza in divjih sap grohot,
v jezernih sil vršenji omaga sila rok,
utihne krik obupni, mini veslarjev jok . . .

Pokopan je še danes v vodáh srebrni zvon,
in iz voda še danes zapoje časih on,
tedaj pa vstane vselej preteč, srdit vihar
in v ladji urno h kraju beži tedaj čolnár!

Poslal iz Rima papež je zvon svetál in nov —
in sam nad njim je molil in dal mu blagoslov,
na Bledu zdaj glasi se iz stolpa temnih lin
kot blede borne žene glasán in svet spomin.

In kadar v cerkvi romar pobožno ž njim zvoni,
tedaj se mu izpolni, karkoli si želi,

tedaj na grob vetrovi glasove nosijo
in blede borni ženi pokoja prosijo.

Na tujem je umrla v samotni celici,
na Bledu zvon pozvanja glasno v kapelici;
na Bledu še glasi se iz stolpa temnih lin
trpeče blede žene glasán in svet spomin!

(Anton Funtek)

LEGENDE:

KAKO JE NASTALO BLEJSKO JEZERO

Tamkaj, kjer danes leži Blejsko jezero, v davnih dneh ni bilo vode, ampak cvetoča, travnata dolina, sredi katere je stal hribček z velikansko skalo na vrhu. V mesečnih nočeh so ob tej skali gorske vile plesale svoje vilinske plese.

V zeleni dolini in na strmini hribčka pa so pastirji pasli svoje ovce. Ker so ovce popasle tudi ravnico okoli skale vrhu hribčka, so vile prosile pastirje, naj ogradijo prostor okoli skale, da njihovo plesišče ne bo brez mehke trave.

Pastirji niso poslušali te prošnje gorskih vil in so še naprej dovolili svojim ovcam, da so mulile travo v okolici vilinske skale.

»Če ne boste skale na vrhu našega hriba ogradili vi, jo bomo ogradile me same!« so jezno zagrozile vile.

Tudi tem grožnjam so se pastirji smejali, in kmalu okrog vilinske skale ni bilo več trave, le gola trda zemlja.

Najmlajša in najlepša vila si je za to med plesom na trdi zemlji zlomila nogo. Jezne vile so tedaj iz gore priklicale studence in potoke, ki so pridrveli v dolino in zalili zeleno dolino. Samo hribček s skalo je kot otok ostal sredi jezera. Na njem so poslej vile lahko nemoteno plesale v svetlih mesečnih nočeh.

Lepe, bele, gorske vile so že davno odšle iz naših krajev, a ostalo nam je lepo vilinsko jezero z otočkom pod belimi gorami. To je danes naše Blejsko jezero.

Slovenski miti in legende (Polona Škrinjar)

LEGENDA O POTOPLJENEM ZVONU

Tako imenovani »zvonček želja« je leta 1534 vtilil Franziskus Patavinus v italijanski Padovi. Nekako v tem času je na blejskem gradu živela mlada, neutolažljiva vdova. Moža so ji ubili razbojniki in njegovo truplo vrgli v jezero. Zbrala je vse svoje srebro in zlato ter dala viliti zvonček za kapelo na otoku. Vendar tja ni prispel. Hud vihar ga je potopil z ladjico in čolnarji vred. Še dandanes pa se včasih v jasnih nočeh oglašča iz globin. Obupana vdova je po tej nesreči prodala vse svoje imetje, izkupiček darovala za novo cerkev na otoku, sama pa stopila v samostan v Rimu. Tam je pobožno živela do smrti. Po njeni smrti je papež posvetil nov zvon in ga poslal na blejski otok. Kdor s tem zvonom pozvoni in svojo željo sporoči usmiljeni »gospe z jezera« se mu želja izpolni. Tako pripoveduje legenda, ki vključuje mednarodno sago o »potopljenem« zvonu in idealiziran zgodovinski nastanek »zvončka želja«.

Viri:

BLED IN KNJIŽEVNOST, JOŽA MAHNIČ, Spominu sestre Veri, rojene Blejke

<http://www.dlib.si/v2/Preview.aspx?URN=URN:NBN:SI:DOC-UP6H30BL>

Zbrala in pripravila:

Nada Trošt

Februar 2011